

Co jsou pigmentové neboli melanocytové névy (lidově „znaménka“) a jak vznikají?

Jsou běžné nezahoubné kožní projevy. Mohou být přítomny již při narození, ale častěji se tvoří v průběhu života. Jejich počet a tvar je značně individuální. Důležité jsou proto, že v některých může vzniknout zhoubný kožní nádor – melanom.

Typy pigmentových névů:

- **získané** – vznikají u každého člověka postupně od dětského věku až do 25-30 let, kdy se obvykle nové přestávají tvořit, dále se nemění a některé dokonce postupně zanikají. Jejich počet kolísá (od ojedinělých až po stovky). Jde o okrouhlé nebo oválné projevy obvykle tmavší barvy než je okolní kůže (různé odstíny hnědé, červené až černé barvy) v úrovni kůže, lehce vyklenuté nebo polokulovité až kulovité. Jsou většinou do 5 mm velké a jen zřídka velikost přesahuje 1 cm. Nacházíme je hlavně na zádech, ale mohou být na kůži kdekoli. Některé se označují jako tzv. atypické, když jejich barva a tvar jsou nestejně a nepravidelné. Nález většího počtu atypických névů na kůži ukazuje na to, že takový člověk může být více ohrožen vznikem melanomu.
- **vrozené** – mohou být přítomné u některých lidí už při narození. Jde většinou o několik centimetrů (vzácně až desítky centimetrů) velkou hnědou skvrnu nebo vyvýšené ložisko. Kůže zde může být hladká, ale často i ochlupená. Má barvu stejnoměrnou, někdy je přítomné tmavší tečkování. Tento névus může být kdekoli na kůži, pomalu roste s věkem a nikdy sám nemizí. Riziko, že v těchto névech vznikne melanom, je malé a spíše k tomu může dojít v těch, jejichž velikost je větší než 20 cm v průměru.

Co je melanom?

Je kožní zhoubný nádor vznikající na kterémkoli místě kůže, ale také na sliznicích (genitál, oko, ústa). Melanom vzniká hlavně ve středním věku (30-50 let, u mužů i po 70. roce). U mužů je častější na hrudníku, u žen na končetinách. U dětí se tento nádor téměř nikdy neobjevuje. Nebezpečí melanomu spočívá v jeho schopnosti metastazovat (tvořit vzdálená ložiska) do uzlin, kůže a vnitřních orgánů, což může vést ke smrti. *Naopak jeho včasné zachycení a chirurgické odstranění může vést k úplnému vyléčení.*

Melanom nejčastěji vypadá jako několik milimetrů velká hnědá skvrna, která pomalu roste do šířky i do výšky a mění barvu. V rozvinutém stádiu jde většinou o 1-5 cm velké, často uzlovité ložisko, které může krváčet po drobném poranění a tvoří se na něm strupy. Do této doby většinou nedělá potíže (nebolí, nesvědí). Melanom vzniká i na dlaních, ploskách a pod nehty.

Za rizikové faktory přispívající ke vzniku melanomu se považují:

- větší počet pigmentových znamének (nad 100) a přítomnost atypických névů (nad 5)
- výskyt melanomu v rodině (u rodičů, sourozenců)
- opakované spálení sluncem, zejména v dětském věku
- návštěvy solárií
- světlý fototyp kůže (lidé se světlou pletí, světlými vlasy, modrýma očima, jejich kůže na slunci nehnědne, snadno se spálí)
- poruchy obranyschopnosti (při dlouhodobém užívání určitých léků například po transplantacích, u autoimunitních nemocí apod.)
- dřívější výskyt melanomu

Varovné známky vzniku melanomu:

Melanom vzniká na dosud zdravé, normální kůži (kolem 70 % případů) nebo v pigmentovém névu, který už měl pacient na kůži mnoho let a ten se neměnil. Nádor vzniká pomalu v časovém období měsíců až let.

Na melanom ukazují následující postupně probíhající změny:

- **změna velikosti:** nádor je větší než 5 mm, po dobu několika měsíců až let se zvětšuje až na několik centimetrů
- **změna tvaru:** nádor má nepravidelný tvar, tj. šíří se do stran (naproti tomu běžná mateřská znaménka bývají pravidelná, oválná či kruhovitá)
- **změna barvy:** nejčastěji dochází k tmavnutí, a to spíše jen v části projevu, takže výsledkem je nepravidelné zbarvení složené z různých odstínů od bílých až po černé
- **změna povrchu:** obvykle dochází k vyhlazení kožního reliéfu, povrch se leskne a později se někde tvoří šupiny nebo po poranění strupy, objevuje se i drobné krvácení

Při zjištění takového kožního nálezu se ale rozhodně nemusíme předem obávat této diagnózy. Melanomu se totiž mohou podobat běžné nezhoubné pigmentové névy nebo jiné nezhoubné nebo méně závažné nádory, ale i běžné bradavice či jiné kožní projevy. Neměli bychom ale váhat s návštěvou lékaře!!!

Jak předcházet melanomu:

- chránit kůži před spálením a nadměrným sluněním: vhodný oděv, čepice s kšiltem, sluneční brýle, zvyknout si na používání ochranných krémů s UV filtry
- s ochranou začít už v dětském věku!
- pravidelně prohlížet vlastní kůži, a to celý kožní povrch
- vyhledat kožního lékaře při zjištění nového „podezřelého“ kožního projevu nebo při změnách v již přítomných pigmentovaných projevech

Nejčastější omyly o melanomu a pigmentových névech:

- *Odstraněním mateřských znamének předejdeme vzniku melanomu.*
OMYL! Melanom vzniká nejčastěji na předtím normálně vyhlížející kůži, proto je zbytečné odstraňovat nezhoubné névy bez předchozího kožního vyšetření.
- *Neoperovaný melanom nemetastazuje.*
OMYL! Rozvinutý melanom má schopnost metastazovat do lymfatických uzlin, někdy i dalších vzdálenějších orgánů, a to zvláště pokud by se neodstranil, ale někdy k tomu dojde i po chirurgickém léčení.
- *Odstraněním (chirurgickou excizí) pigmentovaného kožního projevu dojde k jeho zhoubnému zvratu a rozsevu nádorových buněk po těle.*
OMYL! Chirurgické odstranění nádoru je jedinou metodou, která může vést k úplnému uzdravení.
- *Po odstranění melanomu už není nebezpečí vzniku dalšího kožního nádoru.*
OMYL! Lidé s melanomem mají mnohonásobně vyšší riziko vzniku dalšího melanomu, proto chodí na pravidelné kontroly k dermatologovi.
- *Při poranění či neúplném nebo částečném odstranění běžného pigmentového znaménka vznikne ve zbytku melanom.*
OMYL! Malé poranění nezpůsobí zhoubnou přeměnu buněk.
- *Pigmentové névy se nejlépe odstraňují laserem.*
OMYL! Melanocytové pigmentové projevy se laserem většinou neodstraňují. Před odstraněním jakéhokoli pigmentového projevu na kůži je vhodné poradit se s odborníkem na tuto problematiku: specializovaný dermatolog, poradny pro melanom.

Co je nejdůležitější?

Nebát se vyšetření, přijít včas a tak zachytit melanom na počátku jeho růstu. Chirurgickým odstraněním nádoru se pak podaří prakticky všechny nemocné vyléčit.

Vypracoval/a: prof. MUDr. Karel Pizinger, CSc.

Schválil/a: prof. MUDr. Karel Pizinger, CSc.

Dne: 16.3.2016

Platnost do: revize